

DIREKTE OG INDIREKTE SKATTER

AF JØRGEN PEDERSEN

DET er i de nord- og vesteuropæiske Lande et almindeligt anerkendt Dogme, at de direkte Skatter, som mere »demokratiske«, er at foretrække for de indirekte.

Paa Baggrund heraf maa det synes ejendommeligt, at de indirekte Skatter faktisk stadig spiller en uhyre stor Rolle rundt omkring i Landene, til Trods for at Demokratiet, hvis man derved forstaar Flertalsstyre, jo faktisk har været herskende gennem en Aarrække i adskillige Lande. Ogsaa her i Landet tør man vel sige, at i hvert Fald fra 1915, da det privilegerede Landsting ophævedes, har Folkets brede Lag, d. v. s. Arbejdere og Bønder, haft Magten, uden at det har givet sig noget væsentligt Udslag med Hensyn til Forholdet mellem direkte og indirekte Skatter. Der hører næppe heller megen Dristighed til at spaa, at den Omstændighed, at de Partier, der særlig kalder sig demokratiske, har faaet Magten i begge Ting, ikke vil give sig Udtryk i, at man afskaffer de indirekte Skatter eller blot i særlig høj Grad forøger de direkte Skatter paa de indirektes Bekostning.

Hvis man spørger om Aarsagen dertil, kan man tænke sig flere Muligheder: Man kan tænke sig, at det beror paa, at de politiske Førere, naar de er kommet til Magten, gennemgaaende svigter de Interesser, som de skulde tjene; men man kan ogsaa tænke sig, at det beror paa, at det nævnte Dogme er falsk, og at det i Virkeligheden ikke er rigtigt, at direkte Skatter er særlig demokratiske i den Forstand, at det skulde være i de brede Lags Interesse, at en Omlægning fra de indirekte til direkte Skatter fandt Sted, og at Politikerne opdager dette, naar de skal tage Regeringsansvaret. Naar man har Valget imellem en Mulighed, der forudsætter uheldige Karakteregenskaber hos praktisk talt alle ledende Politikere, og en anden Mulighed, der forudsætter, at de Teorier, man har opstillet, ved nærmere Undersøgelse viser sig at være gale, vil det næsten i alle Tilfælde være rigtigt at regne med den sidste i

Stedet for den første Mulighed; for der findes intet Grundlag for den Opfattelse, at Politikere skulde være Mennesker med særlig slette Karakteregenskaber.

Det vilde være særdeles fristende og ogsaa særdeles nyttigt at foretage en til Bunds gaaende Undersøgelse af, hvorfra Dogmet om de direkte Skatters særlig demokratiske Egenskaber stammer; nyttigt vilde det være, fordi Eftersporingen af Oprindelsen til et Komplex ofte vil være det bedste Middel til at opløse det. En saadan Undersøgelse vil blive af ret vidtløftig Karakter, og jeg har ikke foretaget den; men jeg har ved Lejlighed søgt at efterspore Oprindelsen til dette Dogme og har derigennem faaet den Opfattelse, som jeg altsaa ikke er i Stand til paa videnskabelig Maade at dokumentere, at Dogmet har sin Oprindelse i den naturretlige Samfundsfilosofi, hvorefter Forholdet mellem Staten og Borgeren betragtes som rent forretningsmæssigt, saaledes at Skatterne opfattes som Borgernes Betaling for den Nytte, de har af Statens Foranstaltninger. I »Wealth of Nations« formulerede Adam Smith denne Opfattelse saaledes, at hver enkelt Borger skulde beskattes i Forhold til sin Evne; det vil i Ad. Smiths Fortolkning sige i Forhold til den Indtægt, som han nød under Statens Beskyttelse. Den naturlige Konsekvens af denne Tankegang maatte blive, at Skatterne lignedes direkte paa Indtægten eller betaltes som Gebyrer for den enkelte Statsydelse i alle de Tilfælde, hvor dennes Værdi med rimelig Sikkerhed kunde udmaales overfor det enkelte Individ.

Denne Betragtning forskyder sig i Løbet af det 19. Aarhundrede i utilitaristisk Retning. Fra Tanken om en Retsstat, der udelukkende har til Formaal at beskytte Borgernes Ejendom og Frihed, opstaar Tanken om Velfærdsstaten; det etiske Ideal bliver: »den størst mulige Nytte til det størst mulige Antal«. Ud fra Teorien om Indtægtens aftagende Grænsenyttelighed kommer man til det Resultat, at det etiske Ideal virkeliggøres ved den størst mulige Udligning af Indtægterne. Man fastholder dog stadig Tanken om den frie Prisdannelses Evne til at fremkalde bedst mulig Udnyttelse af Ressourcerne og man kan derfor ikke gribe ind i selve Prisdannelsesprocessen, men derimod anses det for muligt bag efter at udligne de Indkomster, som er skabt af den frie Prisdannelse. Denne Betragtning fører til den progressive Indkomstbeskatning. Hele denne Udvikling i Ideologien var tilmed i Overensstemmelse med Udviklingen af de politiske Magtforhold, der under de demokratiske Samfundsformer, som mere og mere blev

herskende over det meste af Europa, maatte føre til en Magtfor-skydning henimod de brede, ubemidlede Samfundslag.

Begge disse Opfattelser af Statens Forhold til Individet lever stadig videre i skøn Blanding. Den utilitaristiske Betragtning, der tjener som Begrundelse for den progressive Indkomstskat, er for-modentlig den mest populære, men ved Siden deraf lever stadig Tanken om Staten som en Forening eller et Aktieselskab. Som Eksempel herpaa kan tjene et Citat af et Interview, som et dansk Dagblad i 1936 havde med Landsoverskatteraadets Næstformand. Paa Spørgsmaalet om, hvorvidt dennes Virksomhed ikke var stærkt upopulær i Skatteydernes Øjne, svarede han: »Jeg tror dog nok, at man ser noget anderledes paa os og vor Opgave, end man før har gjort. Skat er jo en Slags Kontingent; dens Størrelse fastsættes af andre Myndigheder, og den afhænger af, hvor meget man forlanger af Foreningen, hvortil Kontingentet skal betales — Samfundet. Vil man, at Foreningen skal sørge godt for sine Medlemmer og paatage sig mange Opgaver, saa maa Kontingentet blive stort, og omvendt; men ingen vil dog finde sig i, at der er Medlemmer, som ikke betaler deres Kontingent.«

Foruden disse ideologiske Forhold var der ogsaa andre Ting, der bevirkede, at de direkte Skatter kunde faa Prædikatet demokratiske, nemlig den Omstændighed, at de indirekte Skatter, som man havde arvet fra Fortiden, og som i væsentlig Grad bestod af Toldskatter, ofte i Form af Vægttold, eller Forbrugsskatter paa almindelige Livsfornødenheder, saa afgjort vendte den tunge Ende nedad i den Forstand, at de altid udgjorde en langt højere Procentdel af de smaa Indkomster end af de store. De stemte altsaa ikke overens med Proportionalitetstanken endsige da med Progressionsideen.

Man kan imidlertid spørge, hvorledes man da op igennem det 19. Aarhundrede kunde bevare disse Skatter, der var saa daarligt i Overensstemmelse med de herskende og praktisk talt af alle nærere skattepolitiske Idealer. Grunden hertil er naturligvis først og fremmest at søge i de politiske Magtforhold i Samfundet. Trods den almindelige Valgrets Indflydelse var det nemlig saaledes gennem hele det 19. Aarhundrede, at de besiddende Samfundsklasser: Jordejerne, de selvstændige Næringsdrivende, overalt sad inde med den politiske Magt. Disse Samfundsklasser maatte nødvendigvis være interesseret i Opretholdelsen af de indirekte Afgifter, idet disse maatte betragtes som den eneste Form, hvorunder det i denne Periode vilde være muligt at afkræve den ube-

midlede Befolkning Skatter. Vanskeligere bliver det at forstaa, at disse Skatter har kunnet bevares ogsaa i en Periode, hvor de brede Lag øver betydelig Indflydelse i det politiske Liv; men her maa Forklaringen søges i, for det første at disse Samfundsklasser meget sjældent var den aldeles afgørende Faktor, og for det andet, at de stigende Statsudgifter vilde gøre det vanskeligt for ikke at sige umuligt at dække hele Statens Behov for Indtægter gennem Skatter paa de store Indkomster. Naar man derfor faktisk var nødt til ogsaa at lade almindelige Arbejdsindkomster bidrage til det Offentliges Udgifter, er der næppe Tvivl om, at disse Samfundsklasser, hvis de blev stillet overfor Alternativet: direkte Indkomstskatter eller Skatter paa deres daglige Forbrug, vilde føle den sidste Form mindre tyngende. Det er ganske vist sjældent kommet til en Prøve, men det hænger utvivlsomt sammen med, at Finansministrene paa Forhaand har anset det for umuligt at gennemføre betydelig Forhøjelse af de direkte Skatter for saadanne smaa Indkomster.

En anden Omstændighed, der formodentlig ogsaa har bidraget sit til stadig at indrømme de indirekte Skatter en Plads, har i mange Lande været den rent tekniske Vanskelighed ved en direkte Indkomstbeskatning, idet den kræver en meget høj Skattekultur, som det kun efterhaanden har været muligt at oparbejde i de i denne Henseende mest fremskredne Lande.

Naar man vil bedømme en Skatteforms »Godhed« eller »Slethed«, har man ikke anden Maalestok end dens Evne til at tjene de politiske Maal, som opstilles og forfølges, og man maa derfor studere disse politiske Formaal. Gennem det meste af det 19. Aarhundrede kan man betegne den politiske Maalsætning som den naturretligt prægede Liberalisme; man betragtede Indkomstfordelingen i Samfundet som bestemt af naturlige Love, Staten opfattedes som en Forening til Varetagelse af Borgernes fælles Interesser; men blandt disse fælles Interesser kunde naturligvis aldrig blive at overføre Indkomst fra den ene Person til den anden. Den skattepolitiske Konsekvens deraf maatte blive den proportionale Indkomstskat til Dækning af de Udgifter, hvor Foranstaltningernes Nytte ikke kunde direkte udmaales for hvert enkelt Individ. Hvor dette sidste var Tilfældet, maatte den naturlige Løsning blive Gebyrer eller gebyragtige Afgifter. I den derefter følgende Periode indtil Verdenskrigens Udbrud kan man stort set betegne den politiske Maalsætning som en utilitaristisk præget Liberalisme. Principielt maatte det ønskeligste Resultat frem-

komme ved en stærk for ikke at sige fuldstændig Udligning af alle Indkomstforskelligheder, derved vilde man nemlig opnaa den størst mulige Nytte i Samfundet; men man fastholdt den liberale Betragtning om Prisdannelsens Urørlighed, og tilbage blev da den progressive Indkomstbeskatning modereret stærkt under Hensyn til dens formodede uheldige Indflydelse paa Opsparingen og derigennem paa Produktionen. Dette sidste Hensyn gjorde det nødvendigt ogsaa at lade Folk med beskedne eller smaa Indkomster bidrage til Dækning af det Offentliges Udgifter, og her var de indirekte Skatter den mest praktiske, ja den eneste mulige Skatteform. Det har for de bemidlede Samfundsklasser været en særdeles heldig Omstændighed, at de Teorier, hvorpaa man her byggede, var saa vage, at man blev i Stand til at fortolke dem paa en Maade, som kunde begrunde, at man ikke gennemførte Tanken om Indkomstudligning i dens yderste Konsekvens.

Dette er altsaa, saa vidt jeg kan se, det ideologiske Grundlag for Grundsætningen om de direkte Skatters demokratiske Egenskaber; denne Grundsætning kan ikke siges at være falsk under den da herskende politiske Maalsætning, og dette gælder, hvad enten man ser paa den klassiske liberale Periode eller paa den senere utilitaristisk prægede Periode.

Men medens Ideologien, som vi har set, stadig er bevaret indtil de allersidste Dage, har Statens faktiske Stilling til Individet totalt ændret sig. Man finder det ikke længere nødvendigt at respektere det Resultat, som den frie Prisdannelse giver. Dogmet om, at man derigennem opnaar størst mulig Produktion, er forladt. Derfor har man ogsaa set, at Staten, i hvert Fald fra og med Verdenskrigens Udbrud, har grebet dybt ind i Prisdannelsen og Produktionsforholdene. Den politiske Maalsætning, som nu er den herskende i praktisk talt alle Lande, kan ikke længere betegnes som liberal; den er af interventionistisk Natur. Karakteristisk for interventionistisk i Modsætning til liberal Politik er, at Staten ser sin Opgave i at gribe ind i alle de økonomiske Forhold, derunder ogsaa Produktion og Forbrug, og naturligvis under Hensyn til de Interesser, som den til enhver Tid siddende Regering repræsenterer.

Under disse Forhold indser man let, at Dogmet om de direkte Skatters Demokratiskhed eller Fortræffelighed i det hele taget ikke kan fastholdes. Hvorvidt en Skatteform kan anses for mere demokratisk eller i andre Henseender at foretrække for en anden, maa udelukkende bero paa, hvorvidt den i sine Virkninger tje-

ner de Formaal, som Regeringen i Øjeblikket sætter sig, og her er det under ingen Omstændigheder givet, at de direkte Skatter altid bliver de fordelagtigste. Selvfølgelig bliver Paavirkning af Indkomstfordelingen i Samfundet stadig Endemaalet for enhver Politik; det maa dreje sig om at skaffe de bedst mulige Kaar for netop de Samfundsgrupper, som Regeringen repræsenterer. Men det er ikke sikkert, at den ønskede Tilstand netop naas ved at overføre en Del af de Indkomster, som er skabt gennem fri Prisdannelse, fra en Samfundsklasse til en anden. Det er tværtimod sandsynligt, at det mest effektive Middel til at tjene de paagældende Samfundsklassers Interesser, er Indgreb overfor selve Produktionen eller Forbruget enten direkte eller gennem Paavirkning af Prisdannelsen.

Det vil formentlig være særdeles let i Praksis at fremdrage Eksempler paa, at dette er Tilfældet. Lad os begynde med et Eksempel som Spiritusbeskatning. Denne Beskatning indførtes her i Landet under Krigen, først og fremmest med det Formaal at indskrænke Kornforbruget, og under det daværende Pres lykkedes det at bryde den hidtidige Fordom, som havde bestaaet imod en saadan Beskatning; men efter at denne Beskatning er blevet indført, har den skiftet Karakter. Den er blevet en socialpolitisk Skat; den tjener det Formaal at formindske et overdrevent Forbrug af Spiritus og samtidig at lade de Samfundsklasser, der mener at have Raad til at bruge denne Vare, betale klækeligt derfor. Der findes sikkert ingen i Samfundet, der ønsker denne Beskatning ophævet og erstattet med almindelige Indkomstskatter.

En Række andre Eksempler kan nævnes. Tobaksbeskatningen ændredes i 1928 med det bestemte Formaal at paavirke Beskæftigelsesforholdene indenfor Tobaksindustrien. Der var stor Ledighed blandt Cigararbejderne; en Omlægning af Forbruget fra Cigaretter, der kræver lidt Arbejde, til Cigarer, der kræver meget, vilde forøge Beskæftigelsen indenfor Faget. Den indirekte Beskatning tjente her et politisk Formaal, som kun med Besvær kunde være blevet opfyldt paa anden Maade. — Eller tag Skatterne paa Automobilismen. Disse Skatter har jo ikke først og fremmest til Formaal at beskatte de Mennesker, der er saa velstaaende, at de har Raad til at holde Biler; heller ikke kan de, saaledes som man ved første Øjekast maatte mene, forklares ved Gebyrsynspunktet, nemlig som Automobilisternes Betaling for Slid paa Vejene. — for selvom der ikke fandtes saadanne extra Omkost-

ninger ved Vejevæsenet som Følge af Bilismen, og selvom man ikke ønskede at beskatte disse Mennesker særlig højt, vilde det alligevel være overensstemmende med de herskende politiske Formaal at paalægge Bilismen Afgifter. I modsat Fald vilde den nemlig tage en saadan Udvikling, at Benzinforbruget og Importen af Biler i alt for høj Grad vilde belaste Landets Eksportindtægter og derved gøre det umuligt at indføre andre for de brede Befolkningslag mere vigtige Varer fra Udlandet.

Disse Eksempler viser, hvorledes man med stor Fordel kan benytte indirekte Afgifter i politiske Formaalets Tjeneste, selv i Perioder, hvor Regeringsmagten er i Hænderne paa de ubemidlede Samfundsklasser. Men der er utvivlsomt stadig en rig Mark for Indgreb i det økonomiske Liv i de politiske Formaalets Tjeneste netop ved Hjælp af indirekte Skatter.

Staten ser det i vore Dage som sin Opgave at regulere det økonomiske Liv, saaledes at det faar det mest mulige regelmæssige Forløb, at hindre Depressionstilstande og at dæmpe overdrevne Udvidelsestendenser. Tidligere blandede Staten sig ikke i saadanne Forhold, det var i alt væsentlig overladt til privat ledede Centralbanker gennem deres Kreditpolitik at gribe regulerende ind i disse Forhold. Det var et i højeste Grad kluntet Middel, man der anvendte; medens Centralbankerne gennem deres økonomiske Restriktioner var i Stand til at sætte det økonomiske Liv i Staa, havde de ingen eller kun ringe Evne til at sætte det i Gang igen. Desuden var de enkelte Stater og de enkelte Landes Centralbanker stærkt bundet i deres Politik af de faste Vekselkurser, som Guldmøntfoden paatvang dem. Nu har en Række Lande opgivet Guldmøntfoden, og selvom de har faste Vekselkurser, betyder det dog ikke, at man uden Statens Indgreb vil lade det økonomiske Liv tilpasse sig disse Vekselkurser. De holdes af mange Stater oppe ved en Række forskellige Tvangsforanstaltninger. Muligheden for fra Statens Side at drive økonomisk Politik er derved stærkt forøget, og det er da indlysende, at det ikke kan være rigtigt paa Forhaand at afskære sig fra at bruge det Middel til Regulering af det økonomiske Liv, som Beskatningen maatte afgive.

Lad os sætte som Eksempel en økonomisk Politik, der f. Eks. gaar ud paa at opretholde faste Vekselkurser og faste Lønninger, eventuelt stigende Lønninger, og dog drive ekspansionistisk Politik. Det kan da være nødvendigt at fremtvinge en Indskrænkning af Importen, saaledes at hvad man anser for den mindst nødven-

dige Import, f. Eks. Import af Forbrugsvarer af Luksuskarakter, Biler, Silkestoffer, dyre Tobakker og andre Luksusgenstande. Dette Formaal kan opnaas paa flere Maader: det kan opnaas f. Eks. ved en Forhøjelse af den progressive Indkomstskat, Særskat paa særlig store Indkomster; men det er naturligvis et lidet effektivt Middel, for man har ingen Garanti for, at Nedgangen i Skatteydernes Efterspørgsel netop koncentrerer sig om disse Varer. Det er muligt, at den rammer en Række Varer og Tjenesteydelser, som ikke er Genstand for Import. I hvert Fald er det indlysende, at det er en langt mere effektiv Fremgangsmaade at knytte Skatterne til de Ting, hvis Import man ønsker begrænset.

En anden Metode, og det er netop den Metode, vi anvender her i Danmark for Tiden, er, at man direkte regulerer Importen, tvangsmæssigt indskrænker den til det Kvantum, som man mener det forsvarligt at indføre. Denne Metode foraarsager som bekendt i Reglen, at Prisen paa de paagældende Varer stiger stærkt i Indlandet; der fremkommer derved en stærkt forøget Marginal mellem Importprisen og den Pris, hvortil Varen kan sælges i Indlandet. Intet Menneske vil mene, at det kan være rimeligt, at de tilfældige Importører faar den enorme Gevinst, som der i disse Tilfælde kan være Tale om. Det kan ikke stemme med noget politisk Formaal, at noget saadant sker. Det simpleste Middel derimod maa være at beskatte de paagældende Varer paa en saadan Maade, at den ekstraordinære Fortjeneste for Importørerne udlignes. Atter her kunde man som Alternativ tænke sig en Særskat paa særlig store Indtægter eller paa Merfortjeneste, og haabe paa, at man derigennem fik fat i det mindste i en Del af disse Fortjenester; men det er klart, at en saadan Skat forholder sig til den omtalte Vareskat paa samme Maade som en Spade forholder sig til en Gravemaskine.

Det samme System, som her omtales, nemlig Importregulering, kan i givne Tilfælde nødvendiggøre Udbetaling af Eksportpræmier. Midlerne til Betaling af disse Eksportpræmier kunde selvfølgelig tænkes opkrævet som Indkomstskatter, men langt mere rationelt er det dog at skaffe sig Midlerne ved Skatter paa de Varer, hvis Import man ønsker begrænset.

Eller lad os tænke os, at Staten ønsker at fremme Produktionen af Raastoffer i Indlandet til Erstatning for indførte Raastoffer, fordi det viser sig vanskeligt at skaffe udenlandsk Valuta til Landets Raastofforsyning. Man kan nu opkræve direkte Skatter hos Befolkningen og bruge Provenuet til at betale Tilskud til disse

nye Produktioner, men man kan ogsaa lægge en Skat paa Importen af de Raastoffer, man ønsker erstattet, og det er aabenbart et langt mere effektivt Middel. Det vil nemlig af sig selv fremkalde en Tendens til en Udvidelse af den indenlandske Raastofproduktion, idet den importerede Vare bliver dyrere. Man har da langt større Garanti for, at Udvidelsen af Produktionen netop foregaar der, hvor den kan ske med mindst mulige Udgifter.

Opgivelse af Guldmøntfoden og andre Former for faste Vekselskurser eller Importregulering og Monopol paa Udenrigshandel giver som ovenfor nævnt et betydeligt Spillerum, indenfor hvilket den økonomiske Politik kan drives. Der bliver nu en Mulighed for at drive en mere eller mindre effektiv Konjunkturudligningspolitik. Det turde være indlysende, at hvis en saadan Politik skal drives rationelt, maa Skattepolitikken inddrages som et meget vigtigt Middel, og atter her vil de indirekte Skatter i mange Tilfælde vise sig at være særdeles hensigtsmæssige. Lad os f. Eks. tænke os, at der indenfor bestemte Erhvervsgrene findes en udpræget Højkonjunktur med overdreven Profit, Tilbøjelighed til Forhøjelse af Lønniveauet, og at man ønsker at bremse denne Udvikling. Det er da klart, at en Skat, der rammer den paagældende Erhvervsgren f. Eks. ved en Beskatning af dens Raastof eller Forbruget af Færdigvaren, er betydeligt mere effektiv end en Forhøjelse af den almindelige Indkomstskat eller en Forhøjelse af Rentefoden, idet begge disse Midler ogsaa vil ramme Produktionsgrenene, som ikke ønskes indskrænket. Omvendt vil Ophævelsen af en Skat paa et Raastof eller en Færdigvare naturligvis under en Depression eller i andre Situationer, hvor man ønsker at fremme en bestemt Produktionsgren, være et effektivt Middel til Fremme af den paagældende Produktion; men Betingelsen for, at man kan ophæve en Skat, er naturligvis, at der har været en saadan Skat. En Nedsættelse af den almindelige Indkomstskat vilde kun i meget ringe Grad kunne tjene det Formaal, som her er Tale om. Som Eksempel kan nævnes Ophævelse af Bygningskatter i en Depressionsperiode for at fremme Byggeri, eventuelt af en bestemt Art, f. Eks. Arbejderboliger i Modsætning til Boliger af mere Luksuskarakter.

Ogsaa til Regulering af Opsparingen vil indirekte Skatter kunne anvendes med Virkning. Det er ofte blevet hævdet, at Indførelse af en almindelig Folkeforsikring i Stedet for den nuværende Form for Aldersrente og andre sociale Understøttelser vilde fremme Opsparingen i Samfundet. Rigtigheden heraf kan næppe

benægtes; hvis man afkrævede ubemidlede Personer en saadan Præmie, der henlagdes til en Pensionsfond, vilde det naturligvis betyde, at Forbruget formindskedes praktisk talt med Afgiftens Beløb.

Betydningen af en Forøgelse eller Formindskelse af Opsparingen for det økonomiske Liv varierer stærkt med den almindelige Konjunkturtilstand. Dette Spørgsmaal skal jeg imidlertid ikke her komme ind paa, men kun gøre opmærksom paa, at hvis man faktisk har til Formaal i en given Situation eller paa længere Sigt at fremme Opsparingen i Samfundet, saa kan det naas paa andre og mere praktiske Maader end den ovenfor nævnte med Opsamling af en Pensionsfond. Det kan f. Eks. ske ved Forøgelse af Skatterne paa Befolkningens Forbrug; det kan jo ikke være vanskeligt at indrette en saadan Beskatning, saa den virker nogenlunde paa samme Maade med Hensyn til at formindske den ubemidlede Befolknings Forbrug som en saadan Forsikringspræmie, og man vilde endda samtidig som Biproduct have Lejlighed til ved Tilrettelæggelsen af en saadan Skat at tage Hensyn til, hvad man ansaa for mere eller mindre nødvendigt Forbrug. De Beløb, der kom ind ved en saadan Beskatning, kunde man passende anvende til Afbetaling af Statsgæld, og man behøvede saaledes ikke at opsamle noget Fond; kun hvis en Stat var i den Situation, at den ingen Gæld havde, vilde Formaalet kræve en Opsamling af et Fond. Der kan vel ikke være Tvivl om, at en saadan Fremgangsmaade vilde blive følt som mindre byrdefuld for de paagældende Personer, og den vilde aabenbart give ganske det samme Resultat. Man vilde yderligere have den Fordel, at man kunde tage Hensyn til Konjunktursituationen, saaledes at disse Skatter ophævedes i Perioder, hvor det ikke ansaas for hensigtsmæssigt at formindske Forbruget i Samfundet, hvorimod en Forsikringspræmie vanskeligt kunde indrettes paa denne Maade.

Flere Eksempler er næppe nødvendige for at vise, hvad Beskatningen kan betyde som Middel til at regulere det økonomiske Liv eller til at paavise, at de indirekte Skatter i Kraft af, at de kan sættes ind netop paa de Punkter, hvor man ønsker at gøre et Indgreb, saaledes at deres Virkninger lettere kan overses, er et langt smidigere Middel til Gennemførelse af en saadan Regulering end almindelige Indkomstskatter, hvis Virkninger paa de specielle Felter er i aller højeste Grad usikker.

Men ogsaa i de Tilfælde, hvor man ikke tilsigter at paavirke

Produktion eller Forbrug i en bestemt Retning, men ene har indkomstudlignende Formaal for Øje, har de indirekte Skatter Fordele. Jeg har allerede nævnt, hvorledes det maa anses for særdeles vanskeligt for ikke at sige umuligt at afkræve betydelige direkte Skatter af Folk med normale Arbejdsindtægter, og dog kan det indkomstudlignende Formaal kræve, at ogsaa saadanne Folk inddrages under Beskatningen, idet der kan findes et stort Befolkningslag under dem, som skal tilføres Indtægter, saaledes at det ikke er muligt at opnaa tilstrækkelige Midler alene ved Skatter paa de store Indkomster.

Men ogsaa ved Beskatning af store Indkomster har de direkte Skatter væsentlige Ulemper; det er f. Eks. en Ulempe, at Skatten lignes paa det foregaaende Aars Indtægt. Det kan særdeles vel tænkes under de skiftende Konjunkturer, at meget store Skattebeløb forfalder paa et Tidspunkt, hvor den paagældendes Indtægt er meget lav, og hvor han simpelthen kan blive nødt til at laane for at betale Skatten. Navnlig virker de direkte Skatter haardt, hvor det drejer sig om Folk med pludselige Indkomstforyskyninger, idet det er en almindelig menneskelig Tilbøjelighed i saadanne Tilfælde at udvide Forbruget og glemme, at en betydelig Del af Indtægten skal betales i Skat. Dernæst er det vel utvivlsomt, at det føles betydeligt stærkere at betale en rund Sum to eller fire Gange om Aaret end at betale det samme Beløb i smaa Rater dagligt, efterhaanden som man giver sine Penge ud til Forbrug. Det vil derfor sikkert blive følt som en Lettelse ogsaa for de større Skatteydere, hvis man kunde finde et Sæt af Forbrugsskatter, som fratog dem det samme Beløb. Man kan her atter tænke paa Automobilskatterne; de indbringer ca. 70 Mill. Kr. aarligt, og de rammer for en meget stor Del de velhavende Samfundsklasser. Det vilde have været særdeles vanskeligt at gennemføre direkte Skatter, der indbragte det samme Beløb. — Paa samme Linie ligger Spiritusskatterne; ogsaa disse Skatter, der udgør ca. 40 Mill. Kr. om Aaret, rammer for en meget stor Del velhavende Befolkningsklasser, men føles dog utvivlsomt langt lettere, end hvis det samme Beløb skulde have været opkrævet i Form af direkte Skatter.

Der findes i vort System af indirekte Skatter en Række andre, som maa antages i alt væsentligt at hvile paa Folk med store Indtægter, og det vilde formentlig ikke være svært at finde flere Skatter af samme Art. Eksempelvis kan nævnes en progressiv Skat paa store Boliger.

Det er yderligere en stor Fordel ved den Slags Skatter, at man kan unddrage sig dem; f. Eks. foreligger der jo ingen Nødvendighed for et stort Spiritusforbrug. En Familie med gode Indtægter, men mange Børn, vilde maaske rammes af en almindelig Indkomstskat, men kan unddrage sig Skatten og bruge Pengene til Børnenes Opdragelse, naar det drejer sig om en Spiritusskat, en Skat paa Automobileer eller en Skat paa Luksusboliger.

Det gælder i al Almindelighed, at de Skatter, som man betaler sammen med Indkøbet af sine Varer eller andre Tjenester, man modtager, føles langt mindre trykkende end dem, man med visse Mellemrum, ofte længe efter at man har haft — og brugt — den paagældende Indtægt, skal udrede i store Beløb. Alle Mennesker vil utvivlsomt foretrække at blive raget med en skarp Kniv fremfor med en sløv. Derfor kan man roligt sige, at i det Omfang, som de indirekte Skatter kan tjene samme Formaal, vil de være at foretrække for direkte.

Dermed være ikke sagt, at de direkte Skatter ikke kan finde en Plads under moderne politiske Forhold, ja de kan endogsaa i visse Tilfælde være hensigtsmæssige ved Gennemførelsen af bestemte interventionistiske Formaal. Som Eksempel kan nævnes den engelske Arvebeskatning, der jo er meget vidtgaaende. Der kan ikke være Tvivl om, at denne Skat bevirker en Splitelse af de store Godser i England og dermed sikrer en ændret Udnyttelse af Englands Jord; for saa vidt som dette er Formaalet, er Arveskatten en særdeles effektiv Skat. Det er ogsaa muligt, at en høj Arvebeskatning i det hele taget virker fremmende paa Produktionen, idet den gør det vanskeligt for Arvingerne at leve uden at arbejde. Heroverfor kommer naturligvis Overvejelser med Hensyn til, hvorledes Arveskatten virker paa Arveladerens Virksomhedstrang.

Et andet Eksempel, hvor en direkte Skat kan tjene bestemte interventionistiske Formaal, er en progressiv Jordbeskatning. Der kan ikke være Tvivl om, at en Skat, der er progressiv paa Jordbesiddelsens Størrelse, vil være et effektivt Middel til at fremkalde Udstykning af Jord. Den kommer altsaa i saa Henseende til at virke omtrent i samme Retning som Arvebeskatning i visse Tilfælde kan virke, men maa anses for at være et mere rationelt Middel, hvis det ikke er Jordens bedre Udnyttelse, der er Formaalet, men dens Udstykning.

Den almindelige Indkomstskat vil ogsaa kunne tjene konjunkturudlignende Formaal, f. Eks. vil en Forskydning i Skatterne

fra Skatter paa almindelige Forbrugsvarer til progressive Indkomstskatter kunne virke stimulerende paa Produktionen under en Depression, idet Forbruget derved vilde blive forøget hos de ubemidlede Samfundsklasser og Opsparingen formindsket hos de store Skatteydere.

Konklusionen af det foregaaende bliver derfor følgende:

En rationel Betragtning fører til, at Skattepolitikken maa bringes i Harmoni med de almindelige politiske Formaal, der opstilles. Spørgsmaalet, om Skatterne skal være direkte eller indirekte, kan saaledes ikke afgøres en Gang for alle, men maa afgøres netop under Hensyn til Karakteren af den politiske Maalsætning. Under en liberal politisk Maalsætning, hvad enten denne er af naturretsfilosofisk eller utilitaristisk Karakter, kan der næppe føres andet Forsvar for indirekte Skatter end de tekniske og psykologiske Vanskeligheder ved de direkte Skatters Opkrævning. Under en saadan Politik gælder det nemlig om at lade Prisdannelsen mest muligt uberørt. Dette sker f. Eks. ved, at man i alle de Tilfælde, hvor Værdien af den paagældende Statsydelse for det enkelte Individ kan maales, lader Vedkommende betale i Forhold til denne Værdi. Det er i Virkeligheden en ganske almindelig privatøkonomisk Betragtning. Hvor Værdien derimod ikke kan maales, forekommer det rimeligt at ræsonnere, at de paagældende Udgifter skal dækkes ved Indkomstskatter, idet disse formentlig i mindre Grad end Skatter, der er knyttet til Produktion, Forbrug eller Omsætning, altsaa indirekte Skatter, betyder en Forstyrrelse af Prismekanismen. Tanken, der ligger bag ved en saadan liberal Politik, er jo netop at indgribe mindst muligt i denne Mekanisme.

I Betragtning af, at denne liberale Tankegang, selvom den til en vis Grad har været i Modstrid med den faktisk førte Politik i en længere Aarrække, dog indtil for ganske nylig har været anerkendt som den rigtige, er det forstaaeligt, at Dogmet om de direkte Skatters Fortræffelighed særlig i Relation til Folkets brede Lag er opstaaet og bevaret. Efter at man imidlertid har forladt den liberale Maalsætning og utvetydigt er slaaet ind paa en interventionistisk Politik, altsaa en Politik, der netop har til Formaal at gribe ind til detailleret Regulering af det økonomiske Liv med Henblik paa at tjene bestemte Interesser eller Formaal, maa det være lige saa indlysende, at det nævnte Dogme ikke længere er holdbart. Det er paavist ovenfor, at de indirekte Skatter i de allerfleste Tilfælde er et langt effektivere og smidigere Mid-

del til at naa de Formaal, der kan komme paa Tale, end almindelige Indkomstskatter eller andre Former for almindelige direkte Skatter saasom almindelige Grundskatter, og det er derfor ogsaa indlysende, at en rationel Politik ikke kommer udenom disse Skatters Anvendelse, uanset om man derved kommer i Strid med politiske Programpunkter, der har Alderstidshævd.
